

УДК 929:904

СЛОВО ПРО ПЕТРА ПЕТРОВИЧА ТОЛОЧКА

Відійшов у вічність визначний історик Петро Петрович Толочко — дійсний член Національної академії наук України, доктор історичних наук, який 30 років очолював Інститут археології Національної академії наук України. Багатогранність особистості часто ставить питання — за якими критеріями її оцінювати, що було головним у її професійному житті? У цьому випадку визначити не важко: Петро Петрович був, насамперед, науковцем. Всі інші його сутності — організатор науки, громадський і політичний діяч, реалізовувались через науку.

Величні історичні явища породжують великі постаті, хоча ці два прояви історичного процесу можуть бути розділені значними проміжками часу. Це добре видно на прикладі життя і діяльності вченого. Київська Русь дала світу багатьох визначних сучасників, але і надалі, впродовж сотень років, завдяки її традиціям формувались визначні історичні особистості, зокрема дослідники. Вивчаючи наймасштабніше явище середньовічної історії східного слов'янства — Київську Русь, Петро Петрович за життя став класиком.

Політичне і культурне значення першої східнослов'янської держави та її віддаленість від сьогодення поставили перед історичною наукою ряд питань, від суто наукових джерелознавчих, до суспільних і політичних. Петро Петрович був одним із перших археологів, які вдало застосували археологію для вирішення складних історичних проблем високого рівня пізнання. Нині упевнено можна говорити про його методичку поєднання археологічних і писемних джерел як одну із основних ознак наукової школи вченого. За цією школою майбутнє, адже саме археологія забезпечує розши-



Петро Петрович ТОЛОЧКО
Academician Petro TOLOCHKO
(21.02.1938— 28.04.2024)

рення джерельної бази дослідження давньої історії.

Учений розумів це і залишив по собі багатьох учнів і послідовників. У їх становленні як самостійних дослідників він брав безпосередню дієву участь.

Як фаховий дослідник масштабних історичних явищ, що розтяглись на тривалі періоди, Петро



Начальник Київської експедиції, кандидат історичних наук П. П. Толочко в розкопі на Червоній (нині Контрактова) площі, 1972 рік

The head of the Kyiv Archaeological Expedition Dr. Petro Tolochko during the excavation on Red (now Kontraktova) Square, 1972

Петрович добре розумів складність історичного процесу, його діалектичність. Саме тому у історичних оцінках він дотримувався зваженого консерватизму. Таку позицію не завжди розуміли у ненаукових колах. У останній період свого життя Петро Петрович зазнав багато несправедливостей, що, за історичними аналогіями, лише підкреслює моральну велич особистості вченого.

Періоди суспільних потрясінь характеризуються підвищеним інтересом до історії сучасності. Однак, вже нині помітним стає звернення до глибинних історичних традицій, зокрема і до епохи Київської Русі. Наукові побудови Петра Петровича позначені усвідомленим і послідовним киевоцентризмом. І саме через це

доробок визначного науковця є актуальним у процесі розбудови України.

Наукова спадщина вченого — це своєрідне «поучення» майбутнім дослідникам історії та пересторога від повторення помилок минулого для сучасників.

С. ПАНИШКО

ПАНИШКО Сергій, кандидат історичних наук, Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, Україна.

PANYSHKO Serhii, Ph. D. in Archeology, Lesya Ukrainka Volyn National University in Lutsk, Lutsk, Ukraine.

ORCID: 0000-0003-4188-1089,
e-mail: panishko63@gmail.com.